

Nr 41

Utlåtande i anledning av väckta motioner om straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara.

Första lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 16 i första kammaren av herr *Jonasson* och herr *Olsson, Ernst*, samt nr 17 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping m. fl.

I motionerna, vilka är likalydande, föreslås riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till en allmän bestämmelse i brottsbalkens kapitel om brott mot liv och hälsa om skyldighet att bistå annan i nödsituation i enlighet med vad i motionerna anförts.

Beträffande motionernas närmare innehåll får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas nedan, hänvisa till motionen II: 17.

Motionerna har varit föremål för remissbehandling.

Gällande rätt m.m.

Enligt gällande svensk rätt finnes icke någon allmän skyldighet att bistå den som befinner sig i fara. Underlåtenhet att ingripa i nödsituation kan likväl i särskilda fall vara straffbar.

Sålunda förekommer på vissa områden stadganden om skyldighet att vara verksam för att avvärja eller begränsa olyckor. Ett dylikt stadgande som riktar sig till medborgarna i allmänhet finnes i 11 § *brandlagen*: »Uppstår brand eller är överhängande fara därför och kan ej den, som varskar branden eller faran eller eljest får kunskap därom, genast släcka branden eller undanröja faran, skall han varsko dem, vilkas liv eller egendom är i fara, samt tillkalla hjälp.» Straff för den som bryter mot detta stadgande utsättes i 16 § samma lag. I 34 a § *sjölagen* stadgas, att befälhavare, som anträffar någon i sjönöd, är pliktig att, såvitt det kan ske utan allvarlig fara för eget fartyg samt besättningen och passagerarna därpå, lämna all den hjälp, som är möjlig och behövlig för den nödställdes räddning. Där befälhavare i annat fall fått kännedom om att någon är i sjönöd eller han har erhållit kunskap om någon sjötrafiken hotande fara, är han enligt 34 b § *sjölagen* med samma begränsningar skyldig att i enlighet med föreskrifter i sjönödskungörelsen vidtaga åtgärder för den nödställdes räddning eller farans avvärjande. Om straff för befälhavare som uraktlåter något av vad som åligger honom enligt nämnda bestämmelser i *sjölagen* stadgas i 294 § samma lag.

Enligt 43 § *vägrafikförordningen* får vägrafikant, som med eller utan egen skuld haft del i uppkomsten av trafikolycka, icke genom att avlägsna sig från olycksplatsen eller eljest undandraga sig att i mån av förmåga medverka till de åtgärder, vartill olyckan skäligen föranleder, såsom omhändertagande av skadad person. Denna bestämmelse är emellertid icke straffsanktionerad i vidare mån än som framgår av 5 § *trafikbrottslagen*. Detta innebär bl. a. att den, som visserligen kvarstannar på olycksplatsen men undandraget sig att lämna hjälp åt skadad, icke kan åtkommas med straff.

I förevarande sammanhang torde även få erinras om de bestämmelser rörande skyldighet att avslöja eller hindra grövre brott som förekommer i 3 kap. 6 § *strafflagen* och 23 kap. 6 § *brottsbalken*.

Underlåtenhet att ingripa i nödsituation kan vidare *enligt allmänna regler* vara straffbar, t. ex. såsom vållande till annans död (14 kap. 9 § *strafflagen*, 3 kap. 7 § *brottsbalken*), på den grund att underlåtenheten rättsligt sett är likvärdig med ett positivt handlande. Särskilt beaktas i detta avseende om en rättslig skyldighet att handla ålegat gärningsmannen oberoende av straffbudet. En sådan skyldighet kan föreligga på grund av stadgande i lag eller författning, såsom föräldrars och förmyndares vårdnadsplikt enligt föräldrabalken eller arbetsgivares åligganden enligt arbetarskyddslagen att vidtaga åtgärder till förebyggande av olycksfall i arbete. Den kan vidare uppkomma genom myndighets befallning, när denna meddelas inom myndighetens kompetensområde och riktar sig till personer som har lydnadsplikt, eller genom åtagande på grund av avtal. Även genom tidigare faktiska åtgärder från gärningsmannens sida kan en dylik skyldighet uppkomma.

Under förarbetena till trafikbrottslagen ifrågasatte hovrätten över Skåne och Blekinge om icke under straffbestämmelsen i 5 § borde inbegripas jämväl den som — utan att avlägsna sig från olycksplats — undandrog sig att lämna hjälp åt skadad etc. Departementschefen (prop. nr 30 år 1951 s. 272) ansåg det emellertid icke lämpligt att i då förevarande sammanhang utvidga bestämmelsen på sätt hovrätten föreslagit. Frågan härom borde övervägas i samband med mera allmänna bestämmelser om straff för underlåtenhet att bispringa den som skadats eller råkat i livsfara.

I sitt betänkande med förslag till brottsbalk upptog straffrättskommittén frågan om behovet av särskilda straffbestämmelser för underlåtenhetshandlingar som äventyrar annans liv eller hälsa (SOU 1953: 14 s. 143). Enligt kommitténs mening hade hos oss knappast framträtt något behov att, utöver vad som följer av de allmänna reglerna om underlåtenhetshandlingar jämställdhet med positivt handlande samt de nuvarande specialbestämmelserna, särskilt stadgandet i 5 § trafikbrottslagen, upptaga en allmän bestämmelse om straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara. I vissa fall kunde en dylik bestämmelse framstå som rent olämplig. Kommittén avstod därför från att i förslaget upptaga någon sådan allmän bestämmelse.

I remissyttrande över förslaget ifrågasatte hovrätten över Skåne och Blekinge om icke i brottsbalken borde upptagas en dylik bestämmelse, riktad mot underlåtenhet att bistå annan vid livsfara. Vid 1958 års lagrådsremiss beträffande brottsbalken intog emellertid vederbörande departementschef samma ståndpunkt till frågan som kommittén (prop. nr 10 år 1962 s. B 97).

I främmande strafflagstiftning är allmänna bestämmelser om straff för den som underlåter att bistå annan vid livsfara m. m. icke ovanliga. Sålunda stadgar den norska strafflagen, § 387, straff för den »som undlater, uaktet det var han muligt uten særlig fare eller opofrelse for ham selv eller andre, etter evne å hjelpe den, der er i øyensynlig og overhangende livsfare». I den danska strafflagen föreskrives i §§ 185 och 253 en liknande plikt, när det gäller att avvärja ett katastrofotillbud som medför fara för människoliv; dessutom stadgas i § 142 en plikt att på anmodan av därtill behörig myndighet lämna bistånd i vissa hithörande fall. Ytterligare må nämnas finska strafflagen 44 kap. 2 § och tyska strafflagen 330 c §.

Motionerna

I motionerna åberopas, att det enligt svensk rättsuppfattning bör vara en självklar moralisk plikt för envar att efter förmåga bistå annan som är i nöd. Då någon häremot svarande generell juridisk plikt ej existerar i svensk rätt, föreligger enligt motionärernas mening en bristande överensstämmelse mellan den allmänna rättsuppfattningen och lagens bestämmelser — mellan moralisk och juridisk plikt för den enskilde. Rättsligt ansvar kan t. ex. icke — hur moraliskt förkastligt handlingssättet än må vara — utkrävas av den som underlåter att rädda annan från att drunkna, även om det kunnat ske utan fara eller uppoffring för honom själv, eller av den som vägrar att ställa sin bil till förfogande för transport av livsfarligt skadad eller ens av den som vägrar att i nödsituation ställa sin telefon till förfogande för tillkallande av polis eller läkare. Motionärerna framhåller att detta förhållande är uppenbart stötande för det allmänna rättsmedvetandet. De anser, att det numera, ej minst med hänsyn till bilismens snabba utveckling och den ständigt ökande frekvensen av trafikolyckor, kan allvarligt ifrågasättas om straffrättskommittén handlade välbetänkt, då den stannade för att icke föreslå någon allmän bestämmelse om straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara. Motionärerna tillägger, att man även i andra sammanhang i det dagliga livet möter situationer, där frånvaron av en sådan rättsregel, som kunde ge juridiskt stöd åt den moraliskt självklara plikten att bistå annan i nöd, är att beklaga.

Remissyttranden

Utskottet har på sätt § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionerna från *riksåklagarämbetet* och *Svea hovrätt*. Härjämte

har tillfälle att avgiva yttrande över motionerna beretts *Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, Kungl. automobilklubben, Motormännens riksförbund, Motorförarnas helnykterhetsförbund* och *Svenska försäkringsbolags riksförbund*.

Riksåklagarämbetet har överlämnat yttranden, som ämbetet införskaffat från *statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö* samt från *Föreningen Sveriges landsfogdar, Föreningen Sveriges stadsfiskaler* och *Föreningen Sveriges landsfiskaler*. Vid statsåklagarens i Stockholm yttrande har fogats en skrivelse av t. f. förste stadsfiskalsassistenten *Torsten Wolff*.

Svea hovrätt och *häradshövdingeföreningen* tillstyrker att en utredning verkställs i anledning av motionerna. Övriga remissinstansers yttranden går i avstyrkande riktning, dock att *Motorförarnas helnykterhetsförbund* icke vill motsätta sig ett sådant stadgande som föreslagits i motionerna, om stadgandet kan utformas så, att endast straffvärda underlåtenhetshandlingar kommer att falla därunder.

I två av de yttranden som införskaffats av riksåklagarämbetet, nämligen yttrandena av *statsåklagaren i Malmö* och av *stadsfiskalsföreningen*, har ifrågasatts en utvidgad skyldighet att vara verksam vid trafikolycka. *Riksåklagarämbetet* har för sin del avstyrkt även en utredning i sålunda begränsat syfte.

Svea hovrätt och *häradshövdingeföreningen* framhåller att en allmän bestämmelse, sådan som motionärerna förordat, kunde förmå människor som eljest skulle förhålla sig passiva att göra insatser för att rädda liv eller begränsa personskador.

Häradshövdingeföreningen anför härom:

Den känsla av moralisk plikt att bistå människor i nöd, som kan antagas vara allmänt förekommande, torde såsom regel vara till fyllest för att förmå människor att i de av motionärerna åsyftade fallen lämna bistånd, varför en straffsanktion kan synas obehövlig. De tillfällen då hjälp kan bli erforderlig inträffa enligt förutsättningarna för det tilltänkta stadgandet helt oberoende av den presumtive hjälparens egna göranden och låtanden. Brottet att icke lämna hjälp skulle, om straffsanktion förefunnes, ha karaktären av ren tillfällighetsförbrytelse. Ur individualpreventiv synpunkt skulle en straffbestämmelse därför sannolikt icke vara av större betydelse. Härav följer emellertid icke att en sådan bestämmelse ej ur allmänpreventiv synpunkt skulle kunna tjäna såsom ett värdefullt stöd för människors handlande i kritiska situationer, där andra människor befinna sig i livsfara, och så att säga aktivera oföretagsamheten hos den presumtive hjälparen. Det kan även för den allmänna rättskänslan framstå såsom synnerligen stötande att en person, som i en situation där han utan olägenhet för honom själv kunnat värdefullt bidra till att rädda annan människas liv, icke för sin underlåtenhet att ingripa kan drabbas av någon som helst påföljd. Med den fortgående ökningen av trafiken på våra vägar och de därmed förbundna ökade riskerna för svåra trafikolyckor kan ifrågasättas om den i gammal inhemsk rättstradition grundade skyldigheten att ingripa med anledning av

eldsvåda icke nu bör kompletteras med en allmän skyldighet att ingripa där någon med anledning av trafikolycka befinner sig i livsfara.

Enligt vad *Svea hovrätt* uttalar, måste det även, särskilt med hänsyn till den ökade trafiken över gränserna, framstå som önskvärt att ha en likartad lagstiftning i de nordiska länderna.

I övrigt synes remissinstanserna anse att något praktiskt behov av den ifrågasatta allmänna regeln ej finnes. *Försäkringsbolagens riksförbund* delar motionärernas uppfattning — att det bör vara en självklar moralisk plikt att efter förmåga bistå nödställd. Därifrån är emellertid, anser förbundet, steget långt till att kriminalisera underlåtenhet i detta avseende. *Landsfiskalsföreningen* uttalar att sådan underlåtenhet att lämna bistånd som exemplifierats i motionerna torde förekomma i rena undantagsfall; det stora flertalet medborgare torde vara beredda att — även med stora uppoffringar — utan straffhot bistå andra personer i farosituationer av olika slag. Liknande synpunkter anföres av bl. a. *advokatsamfundet*.

För att belysa frågan om behovet av en sådan utsträckt kriminalisering, som motionärerna förordar, har *stadsfiskalsassistenten Wolff* införskaffat viss utredning från Norge och Danmark rörande tillämpningen av motsvarande straffbestämmelser där. Från politiinspektören i Oslo har därvid inhämtats att i allt fall i politidistriktet Oslo, Bergen, Trondheim och Strinda, Stavanger, Asker och Bårom åtal under de senaste fyra åren icke väckts för förseelse mot norska strafflagens § 387, vilken innehåller bestämmelser motsvarande de av motionärerna föreslagna. Från Köpenhamn har inhämtats, att antalet överträdelser mot danska strafflagens nu aktuella § 253 icke registreras men att i de tryckta samlingarna av domar i brottmål 1933—1952 endast förekommit fem domar avseende detta lagrum.

Statsåklagaren i Göteborg anknyter bl. a. till fall, i vilka bilister avböjt att hjälpa till med transport av trafikskadade, och anför, att sedan trafikförsäkringsbolagen numera utfäst sig att ersätta kostnader för rengöring av bilklädsel o. dyl., flertalet bilister icke torde komma att undandraga sig att bispringa en person som anträffats i livsfara på vägen.

Enligt *statsåklagaren i Malmö* är med all säkerhet den allmänna samhällsmoralen så välutvecklad, att de flesta människor träder i funktion då de står inför en nödsituation — i de få fall, där de ej så gör, står troligen ej mycket att vinna genom en kriminalisering. Nämnade statsåklagare kan icke från mångårig åklagarverksamhet erinra sig något fall, där han saknat sådana generella straffbestämmelser som nu föreslagits. Däremot vill denne statsåklagare ifrågasätta, om icke i 5 § trafikbrottslagen borde stadgas skyldighet för varje vägtrafikanter att medverka till de åtgärder, vartill en trafikolycka skäligen bör föranleda.

Som ovan antytts har även *stadsfiskalsföreningen* ifrågasatt utvidgad skyldighet att vara verksam vid trafikolycka. Föreningen anför härom:

För att ett ingripande varom nu är fråga skall kunna ske med stöd av trafikbrottslagen fordras att vederbörande, med eller utan egen skuld, haft del i uppkomsten av en trafikolycka. Den som kommer tillstådes sedan en olycka skett eller eljest uppehåller sig på en olycksplats utan att ha haft del i uppkomsten av olyckan torde icke vid straffansvar vara skyldig att bistå eventuella trafikoffrer. Uppmärksammade fall av vägran att ställa bil till förfogande för transport av skadad har otvivelaktigt förekommit. Vägran att upplåta telefon för tillkallande av läkare eller ambulans, som motionärerna nämner, har måhända också ägt rum. I dylika fall torde det dock inte ha varit fråga om vägtrafikanter utan om personer, som bott i närheten av olycksplatsen. Ökade åligganden för vägtrafikanter att vid straffansvar bistå den, som lidit skada i trafiken, skulle alltså inte träffa dessa.

En vidgad skyldighet för vägtrafikanter att bistå den som befinner sig i nöd skulle väl inte helt sakna betydelse. Mot en skärpt lagstiftning för vägtrafikanter, eventuellt vidgad att avse jämväl dem som utan att vara vägtrafikanter uppehåller sig vid en trafikolycksplats, talar väl den omständigheten att det ter sig inkonsekvent med en straffsanktionerad skyldighet att bringa hjälp vid en trafikolycka på väg men inte vid en järnvägs- eller fartygskatastrof. En utredning av förutsättningarna för en viss vidgning av skyldigheten att vara verksam vid trafikolycka kunde emellertid vara av värde. Föreningen vill därför tillstyrka att en utredning med en sålunda begränsad målsättning kommer till stånd.

Svea hovrätt har särskilt ifrågasatt om icke i samband med en i anledning av motionerna företagen utredning jämväl bör upptagas frågan om kriminalisering av underlåtenhet att avslöja katastrofsituationer. I viss mån likartade synpunkter kan nämligen anläggas på den frågan som på det genom motionerna aktualiserade spörsmålet. Hovrätten framhåller ytterligare att om den föreslagna lagstiftningen kommer till stånd, det även synes erforderligt att bestämmelser meddelas om rätt till ersättning för skada till följd av ingripande för att hjälpa annan, som befinner sig i nöd.

Jämväl de remissinstanser som uttalat sig i tillstyrkande riktning anser att vissa svårigheter är förknippade med införandet av en allmän hjälpplikt i nödsituationer. *Svea hovrätt* påpekar att ett lagbud av detta slag med nödvändighet måste utformas i ganska allmänna ordalag för att kunna täcka de vitt skilda situationer, för vilka det är avsett. De lagtolkningsproblem, som måste uppstå till följd härav, kan medföra risk för bristande enhetlighet i praxis. Svårigheter kan vidare tänkas uppkomma för den enskilde att i det särskilda fallet bedöma, om situationen är sådan, att hans ingripande är av lagen påkallat och vilka åtgärder, som i så fall bör vidtagas. Man kan även, anför hovrätten, ifrågasätta lämpligheten av att skapa ett brott, vars objektiva innehåll ofta kommer att växla efter person.

Häradshövdingeföreningen uttalar, att det kan förefalla vara en både svår och grannliga uppgift att i lagstiftning göra en avvägning mellan å ena sidan det intresse som för den som befinner sig i en nödsituation står på spel och å andra sidan den uppoffring som räddningen kräver. Dessa svårigheter

torde dock ej vara oöverkomliga. En god förebild finnes i den norska lagens stadgande på området. Därest det skulle framgå att särskilda svårigheter föreligger att utarbeta ett stadgande med generell giltighet, synes det dock föreningen angeläget att man i varje fall eftersträvar någon form av lösning av frågan såvitt avser trafikolyckorna.

Advokatsamfundet anser, att det torde vara omöjligt att i lagtext draga upp sådana gränser för det straffbara området att icke inom detta faller situationer, i vilka en underlåtenhet att ingripa bör vara strafffri. *Motorförarnas helnykterhetsförbund* finner det kunna befaras, att även sådana fall som rent moraliskt ej borde omfattas av straffansvar, kommer att drabbas av påföljd enligt den ifrågasatta allmänna bestämmelsen.

Landsfiskalsföreningen anför jämväl vissa betänkligheter från praktisk synpunkt:

Ofta torde ingripande för att bistå annan i fara åsamka den ingripande större eller mindre skada till person eller egendom eller medföra mer eller mindre betydande olägenheter eller vara förknippat med mer eller mindre framträdande risk för skada eller olägenhet. Det torde vara ofrånkomligt och även rimligt att den ingripande till viss gräns men icke obegränsat måste tåla skada eller olägenhet eller risk därför. Det är uppenbart att gränsen för den skada, olägenhet eller risk, som vederbörande måste tåla, kan variera beroende på arten och graden av den föreliggande farosituationen. En allmän skyldighet att bistå annan i fara inrymmer ett otal till art och grad varierande farosituationer. En allmän bestämmelse om straff för underlåtenhet att bistå annan i fara måste nödvändigtvis vara så utformad, att däri med någorlunda säkerhet skall av envar kunna utläsas huruvida det i en viss situation, då annan befinner sig i fara, är förenat med straff eller icke att underlåta att bistå den som är utsatt för faran. Med hänsyn till ovan berörda gränsdragningsproblem torde det kunna ifrågasättas om det är praktiskt möjligt att utforma en straffbestämmelse, som uppfyller rimliga krav på klarhet. En helt allmänt hållen bestämmelse måste ofrånkomligen bli upphov till betydande tolkningssvårigheter såväl för domstolar som än mer för enskilda medborgare.

I några yttranden understrykes att stora bevissvårigheter kan föreligga vid tillämpningen av bestämmelser av den art som förordas i motionerna.

Slutligen har från ett par håll nämnts direkta olägenheter som skulle kunna följa med dylika bestämmelser. *Stadsfiskalsassistenten Wolff* påpekar sålunda, att i olyckliga fall kanske chockskadade individer kan framkalla oöverlagda hjälphandlingar, som endast ökar faromomentet, så t. ex. felaktigt omhändertagande av skadade. Enligt *Motormännens riksförbund* har det från läkarhåll framförts betänkligheter mot att låta icke utbildade personer omhändertaga skadade. Förbundet erinrar också om att det ofta från polisens sida framhållits, att alltför många trafikanter samlas vid olycksplatserna och därigenom i en del fall genom uppställning av sina fordon skapar fara för ytterligare olycksfall samt hindrar polis- och ambulanspersonals arbete.

Utskottet

I förevarande motioner framföres önskemål om att i brottsbalken skall införas en allmän bestämmelse om skyldighet att bistå annan i nödsituation. Som framgår av den ovan lämnade redogörelsen kan, såväl enligt gällande rätt som enligt brottsbalken, underlåtenhet att lämna dylikt bistånd blott i begränsad omfattning åtkommas med straff.

Det av motionärerna nu aktualiserade lagstiftningsspörsmålet övervägdes av straffrättskommittén under förarbetena till brottsbalken. Kommittén ansåg att något behov av en allmän bestämmelse om straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara knappast hade framträtt hos oss. I vissa fall kunde enligt kommittén en dylik bestämmelse framstå som rent olämplig. Kommittén avstod därför från att i sitt förslag upptaga någon sådan allmän bestämmelse. Vederbörande departementschef intog sedermera samma ståndpunkt till frågan som kommittén, och riksdagen anförde icke någon erinran häremot vid antagandet av brottsbalken.

Utskottet hyser förståelse för den humanitära inställning som ligger till grund för motionerna men anser, att frågan om generell sanktionering av den moraliskt sett självklara plikten att söka avvärja olyckor eller begränsa verkningarna därav måste bedömas huvudsakligen från andra utgångspunkter.

Vad gäller det kriminalpolitiska behovet av en allmän straffbestämmelse mot underlåtenhet att bispringa nödställd torde utskottet först få erinra om att rättsordningen redan nu sörjer för erforderlig reaktion mot åtskilliga av de mest straffvärda fallen, såsom då personer i ansvarsfull ställning har åsidosatt sina särskilda skyldigheter. Inom det område som lämnats straffritt synes de allra flesta människor vara beredda att självant prestera åtminstone så mycket som man rimligen kunde fordra av dem genom en straffbestämmelse. Den som brister i hjälpsamhet, när en allvarlig nödsituation föreligger, torde också i regel få räkna med att drabbas av en kännbar, social reaktion.

Vid nu angivna förhållanden förefaller det praktiska behovet av bestämmelsen tämligen begränsat. Detta intryck har vunnit starkt stöd under remissbehandlingen.

Mot den föreslagna kriminaliseringen kan, som jämväl framgått under remissbehandlingen, andragas vissa allvarliga betänkligheter. Dessa sammanhänger till en del med att brottsrekvisitet finge angivas i ganska allmänt hållna ordalag. Bestämmelsen skulle sålunda icke kunna innehålla någon närmare precisering av vilka konkreta handlingar, som i växlande situationer krävdes av samhällsmedlemmarna. Detta måste leda till avsevärda svårigheter för domstolarnas rättstillämpning och än större svårigheter för de enskilda att förutse hur deras förhållningssätt inför en viss nöd-

situation skulle komma att bedömas. Rättssäkerheten skulle härigenom lätt bli lidande. Det torde även med fog kunna ifrågasättas om man kan påräkna att en bestämmelse av angiven art verkligen skulle vara ägnad att frambringa ändamålsenliga mått och steg från sådana personer som, väl oftast av allmän oföretagsamhet eller rådlöshet, tenderar till att hålla sig passiva. Härvidlag måste särskilt beaktas att risken för olämpliga åtgärder vid omhändertagande av svårt skadade kan komma att ökas; ej sällan torde det vara vanskligt att utan viss fackkunskap avgöra vilket förfarande som därvid är tillrådligt.

Med ledning av huvudsakligen de synpunkter som nu återgivits har utskottet stannat för uppfattningen att övervägande skäl talar för den ståndpunkt till förevarande lagstiftningsspörsmål, som intogs i samband med brottsbalkens tillkomst. Utskottet finner sig sålunda böra avstyrka det genom motionerna framlagda förslaget.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,
att förevarande motioner, I: 16 och II: 17, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.
Stockholm den 31 oktober 1963

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Ahlkvist, Arvidson, Ferdinand Nilsson, Hilding*, Wikner, Lundin, Nyman och Palm*;

från a n d r a kammaren: fru Gärde Widemar, herr Landgren, fru Johansson*, fru Boman, herrar Östrand, Ekström i Björkvik, Gustafsson i Borås och Johansson i Dockered*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

Av herr Nilsson, Ferdinand, som ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»I ett stort antal remissyttranden i anledning av motionerna om införande i brottsbalken av bestämmelser avseende medborgerlig skyldighet att bistå annan i nödsituation har uttalanden gjorts, som ger stöd åt uppfattningen att sådan skyldighet är i full överensstämmelse med ett allmänt rättsmedvetande. Även yttranden som kritiskt bedömer möjligheterna att utforma eller tillämpa en lagstiftning i sådant syfte ger uttryck åt uppfattningar av

sådant innehåll. Sålunda säges att människor uppfattar det som en självklar plikt att efter förmåga bistå nödställda (Försäkringsbolagens riksförbund), att den allmänna samhällsmoralen är så välutvecklad att de flesta människor träder i funktion, då de står inför en nödsituation (statsåklagaren i Malmö), att det stora flertalet medborgare torde vara beredda att bistå personer i farosituationer (landsfiskalsföreningen, advokatsamfundet) osv. Statsåklagaren i Göteborg, som dröjt vid fall då bilister avböjt att giva hjälp, förmodar att, sedan försäkringsbolagen numera funnit sig föranledda att ersätta kostnader för rengöring av bilklädsel m. m. vid transporter av trafikskadade, flertalet bilister icke torde komma att undandraga sig att bispringa vid fall av livsfara på vägen.

Utskottet finner att de invändningar som rests mot lagstiftning om straffbestämmelser på detta område väsentligen grundats på uppfattningen om svårigheter att utforma bestämmelser av denna art liksom på hänsyn till bevisvärigheter vid tillämpningen. Dessa synpunkter är icke av principiell art och skulle givetvis komma att beaktas vid en utredning.

Häremot må enligt utskottets uppfattning vägas de skäl som särskilt av Svea hovrätt och Häradshövdingföreningen anförts för att en sådan utredning bör verkställas. I Svea hovrätts uttalande har särskild hänsyn tagits till att sådan lagstiftning redan finnes införd i Norge och Danmark. Hovrätten finner att det med hänsyn till den ökade trafiken över gränserna framstår som önskvärt att en likartad lagstiftning gäller i de nordiska länderna.

Häradshövdingföreningen understryker, att det måste framstå som synnerligen stötande för rättsmedvetandet att någon som helst påföljd icke föreligger för underlåtelse att bidra till att rädda annans liv i en situation, då det kunnat ske utan olägenhet för den försumlige. Även häradshövdingföreningens framhåvande av konsekvenserna för trafiksäkerheten av den fortgående ökningen av trafiken på våra vägar och de därmed förbundna ökade riskerna för svåra trafikolyckor synes böra beaktas. Häradshövdingföreningens ifrågasättande av om den i gammal rättstradition grundade skyldigheten att ingripa med anledning av eldsvåda icke nu bör kompletteras med en allmän skyldighet att ingripa när någon med anledning av trafikolycka befinner sig i livsfara framstår likaledes med hänsyn till den ökade trafiken som beaktansvärt, liksom också Stadsfiskalsföreningens ifrågasättande av viss utvidgad lagstiftning på området och Motorförarnas helnykterhetsförbunds uttalande att förbundet icke vill motsätta sig ifrågasvarande lagstiftning, om den kan utformas så att endast straffvärda underlåtenhetshandlingar kommer att falla därunder.

Utskottet vill i detta sammanhang särskilt fästa uppmärksamhet vid häradshövdingföreningens framhållande av att svårigheterna att utforma en lagstiftning på det i motionerna berörda området icke borde kunna bedömas som oöverbärliga, emedan en god förebild anges finnas i den norska

lagens stadgande härom. Då det i något remissyttrande anförts att förseelserna mot sådan lagstiftning i Norge och Danmark icke varit talrika, vill utskottet uttala att icke frekvensen av lagöverträdelser utan den goda överensstämmelsen med det allmänna rättsmedvetandet utgör den bättre grunden för bedömande av värdet av en lagstiftning.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 16 och II: 17, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning avseende införande i brottsbalken av en bestämmelse om en allmän skyldighet att bistå annan i nödsituation, varvid särskilt bör beaktas de ökade risker för farliga trafikolyckor, som vållas av växande trafikproblem.»